

TÍCH HỢP THEO CHỦ ĐỀ TRONG TỔ CHỨC HOẠT ĐỘNG GIÁO DỤC CHO TRẺ Ở TRƯỜNG MẦM NON

NGUYỄN THỊ NGỌC DIỆP*

Ngày nhận bài: 12/06/2016; ngày sửa chữa: 14/06/2016; ngày duyệt đăng: 14/06/2016.

Abstract: The article refers to some contents of thematic integration and proposes a process to design thematic integrated lesson plans. Author also presents steps to organize learning activities for preschoolers to help them gain knowledge and promote the positive in learning.

Keywords: Thematic integration, preschoolers.

Trẻ em ở lứa tuổi mầm non (MN) chưa thể lĩnh hội tri thức khoa học theo các phân môn riêng biệt mà chỉ có thể tiếp nhận tri thức, văn hóa theo các hình thức mang tính tích hợp (TH). Trong đó, các lĩnh vực tri thức, văn hóa được lồng ghép, đan cài, hòa quyện vào nhau theo chủ đề. Sự phát triển của trẻ ở lứa tuổi MN bao gồm các lĩnh vực thể chất, nhận thức, ngôn ngữ, tình cảm và kỹ năng xã hội, thẩm mỹ có liên quan chặt chẽ với nhau và việc giáo dục (GD) phát triển ở tất cả các lĩnh vực nói trên đều được xảy ra đồng thời không có sự tách bạch. Sự phát triển ở lĩnh vực này có ảnh hưởng đến lĩnh vực khác và tất cả các lĩnh vực cần phải được tác động, phát triển một cách đồng thời theo quan điểm TH. Do đó, việc chăm sóc, nuôi dưỡng và GD trẻ có mối quan hệ chặt chẽ với nhau.

Để thực hiện tốt dạy học (DH) TH, giáo viên (GV) cần hiểu khái niệm “dạy học tích hợp”, phân biệt được DH TH với các dạng DH hiện đại khác; biết phối hợp DH hiện đại nói chung và DH TH nói riêng với DH truyền thống để đảm bảo sự phát triển nhân cách trẻ; có kỹ năng thực hiện chương trình GD và lập kế hoạch DH TH phù hợp với trẻ.

1. DH TH trong trường MN

Thực hiện TH trong tổ chức hoạt động GD trẻ ở trường MN là thực hiện quan điểm TH trong GD MN khi nhà GD tổ chức quá trình tác động sư phạm đến trẻ một cách có mục đích, có kế hoạch nhằm nâng cao hiệu quả GD. Giờ học tích hợp (GHTH) hình thành ở trẻ biểu tượng rõ ràng và sâu sắc về thế giới mà trẻ đang sống, về mối liên hệ giữa các sự vật và hiện tượng, về sự ràng buộc giữa thế giới vật chất và tinh thần của con người. Điểm nhấn của GHTH không phải là sự truyền thụ kiến thức mà là sự phát triển tư duy cho trẻ.

GHTH khác giờ học truyền thống ở chỗ sử dụng các mối liên hệ liên môn, cho phép đưa vào giờ học những “đoạn cắt” của những môn học khác nhau. Đối tượng để phân tích trên giờ học là những sự vật mang tính đa chiều mà những thông tin về bản chất của chúng chứa trong các lĩnh vực GD khác nhau của chương trình. Ví dụ: chủ đề *Nước và các hiện tượng tự nhiên*, thông tin về nước và các hiện tượng tự nhiên liên quan đến lĩnh vực GD “GD dinh dưỡng và sức khỏe”, “Khám phá khoa học”, “Khám phá xã hội”, “hoạt động tạo hình”, “phát triển vận động”... Đặc thù của GHTH là có tính rõ ràng, chất chứa nhiều tư liệu khác nhau; là giờ học không có khối lượng lớn nhưng có dung lượng lớn do một sự vật hoặc hiện tượng được xem xét từ nhiều khía cạnh khác nhau.

Nhờ tính ràng buộc logic của GHTH, mối liên hệ phụ thuộc của những đối tượng được TH, có nghĩa là các lĩnh vực GD phối hợp được với nhau và giữa chúng xuất hiện thành tổ liên kết - hình ảnh trong trí não trẻ. Tùy thuộc vào đặc điểm tư duy của trẻ mẫu giáo, giờ học cần sử dụng một khối lượng lớn tư liệu trực quan (tranh ảnh, đồ gia dụng, thủ công mỹ nghệ, trang phục), phương tiện trực quan trình bày sao cho trẻ có thể tự do tiến lại gần và xem xét.

GHTH có sự thay đổi thường xuyên tư thế và dạng hoạt động của trẻ. Trong GHTH, các dạng hoạt động khác nhau được sử dụng, chúng được TH lại; ví dụ, việc sân khấu hóa truyện kể TH với lắp ráp từ vật liệu xây dựng, chuẩn bị sân khấu và đồ chơi, nghe tác phẩm văn học kết hợp với đọc thơ, xem tác phẩm hội họa TH với vẽ. Thành công của GHTH thể hiện ở chỗ: việc TH các dạng hoạt động của GV và trẻ có hợp lý không, có đạt được mục tiêu đặt ra không? những kết

* Trường Đại học Thủ Dầu Một

quả của hoạt động trẻ trong GHTH; biểu tượng TH và thống nhất về chủ đề có được hình thành trên giờ học không; sự hiểu biết rộng; văn hóa đánh giá, lập luận của trẻ; văn hóa nói; thái độ mang tính xúc cảm trước vấn đề.

GV cần thông báo trước một tháng về GHTH, chủ đề và nội dung của giờ học cho phụ huynh của trẻ, chỉ dẫn cho phụ huynh cách làm việc với trẻ ở nhà để chuẩn bị cho GHTH. Phụ huynh có thể tham gia vào GHTH bằng nhiều cách khác nhau (tham gia hướng dẫn du lịch cho trẻ em trong bảo tàng và phòng triển lãm tranh, lựa chọn sách minh họa, làm album ảnh, cùng với trẻ làm sản phẩm thủ công khác nhau cho triển lãm, đồ chơi cho các trò chơi...).

Trong GHTH, trẻ sử dụng kiến thức từ lĩnh vực hoạt động khác nhau; vì thế, ở trẻ hình thành bức tranh duy nhất, trọn vẹn về thế giới, không bị chia bởi việc cắt dán, vẽ, phát triển ngôn ngữ, hát, thể dục... GHTH cho phép trẻ thể hiện khả năng sáng tạo của mình: trẻ kết hợp tưởng tượng, suy nghĩ nhận thức các quy luật đặc thù của tiếng mẹ đẻ, mở rộng vốn từ và phát triển kỹ năng giao tiếp dưới hình thức vui chơi. GHTH được tiến hành dưới hình thức chơi kết hợp với các dạng hoạt động khác nhau của trẻ như: phút nghỉ linh hoạt, phút thể dục giữa giờ, trò chơi đóng kịch, trò chơi vận động. Tuy nhiên, đa số GV MN còn nhầm lẫn giữa GHTH với giờ học phối hợp. Nội dung của giờ học phối hợp và GHTH khác nhau ở chỗ: trong GHTH rất khó chia các bài tập theo từng dạng hoạt động.

2. Thực hiện TH theo chủ đề trong tổ chức hoạt động GD cho trẻ ở trường MN

Để chuẩn bị cho GHTH ở trường MN, GV cần xây dựng kế hoạch GD theo chủ đề và tổ chức thực hiện kế hoạch.

2.1. Xây dựng kế hoạch GD theo chủ đề

2.1.1. Xác định tên chủ đề. Theo kế hoạch năm học của nhà trường, mỗi chủ đề có thể được dự kiến thực hiện trong khoảng thời gian 2-3 tuần ở nhà trẻ và 3-4 tuần ở mẫu giáo. Tuy nhiên, thời gian thực hiện có thể thay đổi theo nhu cầu hứng thú của trẻ hay do những nguyên nhân khác. Ví dụ: Chủ đề *Thế giới động vật*.

2.1.2. Xác định mục tiêu GD của chủ đề, hay nói cách khác là những kết quả mong muốn trẻ có thể đạt được sau khi thực hiện chủ đề dựa vào: mục tiêu chương trình GD MN, kết quả mong đợi của từng lĩnh vực GD ở mỗi độ tuổi và vốn kinh nghiệm, hiểu biết của trẻ liên quan đến chủ đề.

Ví dụ: mục tiêu chủ đề *Thế giới động vật* ở mẫu giáo lớn:

- *Phát triển thể chất:* + Thực hiện thành thạo một số vận động cơ bản (bò, chui, nhảy); + Có khả năng phối hợp vận động và các giác quan.

- *Phát triển nhận thức:* + Phát triển tính tò mò, ham hiểu biết, óc quan sát, phán đoán, phân loại nhận xét các sự vật, con vật, môi trường thiên nhiên xung quanh; + Có một số kiến thức hiểu biết sơ đẳng về các con vật gần gũi, lợi ích, tác hại đối với con người.

- *Phát triển ngôn ngữ:* + Biết sử dụng các từ chỉ tên gọi, các bộ phận và đặc điểm của một số con vật; + Biết nhận xét, nói và kể lại những điều mà trẻ quan sát được; + Biết trao đổi thảo luận với người lớn và các bạn về các con vật, sự việc, hiện tượng đã thấy.

- *Phát triển tình cảm, kỹ năng xã hội:* + Yêu thích các con vật nuôi, mong muốn bảo vệ môi trường sống và các con vật quý hiếm; + Có một số thói quen, kỹ năng đơn giản cần thiết để bảo vệ, chăm sóc vật nuôi.

- *Phát triển thẩm mỹ:* + Yêu thích cái đẹp và sự đa dạng phong phú của thế giới động vật; + Thể hiện cảm xúc, tình cảm về thế giới động vật qua tranh vẽ, hát, múa...

2.1.3. Xây dựng mạng nội dung. Căn cứ vào mục tiêu GD, GV xác định nội dung cụ thể cho từng lĩnh vực GD và phân chia nội dung thành các nhánh tạo thành các chủ đề nhánh. Mạng nội dung giúp GV biết trình tự thực hiện từ những nội dung kiến thức, kỹ năng đơn giản, gần gũi đến mở rộng, phức tạp; từ những điều trẻ đã biết đến những điều chưa biết, giúp trẻ hiểu một cách đầy đủ, trọn vẹn hơn. Ví dụ: chủ đề *Thế giới động vật* gồm các chủ đề nhánh là: Động vật sống trong rừng, Động vật sống dưới nước, Động vật nuôi trong gia đình, Côn trùng, Động vật biết bay...

2.1.4. Xây dựng mạng hoạt động. Mạng hoạt động đưa ra các hoạt động GD mà GV dự kiến cho trẻ trải nghiệm, tìm hiểu khám phá các nội dung của chủ đề bằng hình thức học mà chơi, chơi mà học nhằm đạt được mục tiêu của chủ đề. Mạng hoạt động gợi cho GV cách thức tiếp cận GD TH là phối hợp một cách tự nhiên những hoạt động thuộc các lĩnh vực GD khác nhau cho trẻ trải nghiệm, giúp phát triển đồng thời các mặt ngôn ngữ, thể lực, nhận thức, tình cảm xã hội và thẩm mỹ ở trẻ.

Ví dụ: chủ đề *Thế giới động vật*:

- *Phát triển nhận thức:* + Làm quen với toán: Đếm số lượng các con vật; nhận biết mối quan hệ hơn kém trong phạm vi 8; phân biệt các hướng và chơi trò chơi

học tập (phía phải, trái của con vật); + Khám phá khoa học và xã hội: quan sát, trò chuyện về đặc điểm, nơi ở của các con vật, cách chăm sóc, bảo vệ con vật.....

- *Phát triển thể chất*: + Vận động: đi kiễng chân, bật xa, ném xa...; + Trò chơi vận động: bắt chước dáng đi con vật.

- *Phát triển ngôn ngữ*: + Đọc thơ, kể chuyện về con vật: mèo đi câu cá, ba chú lợn con...; + Làm quen chữ viết tên con vật; + Đóng kịch: Cáo, Thỏ và Gà trống.

- *Phát triển thẩm mỹ*: + Tạo hình: vẽ, nặn, xé dán, gấp con vật; + Âm nhạc: học hát, nghe hát, vận động các bài về con vật, chơi trò chơi âm nhạc: “Con chim non”, “Thương con mèo”.

- *Phát triển tình cảm, kỹ năng xã hội*: + Trò chơi đóng vai: xây sở thú, công viên, bác sĩ thú y, cửa hàng thực phẩm; + Thực hành quan tâm, chăm sóc con vật...

2.1.5. *Xây dựng kế hoạch tuần* trên cơ sở sắp xếp các hoạt động GD vào thời gian biểu ngày. Các hoạt động GD xoay quanh chủ đề cùng với hoạt động chăm sóc sức khỏe và dinh dưỡng sẽ góp phần thực hiện mục tiêu phát triển toàn diện. Căn cứ vào mục tiêu của chủ đề, mạng nội dung và mạng hoạt động của chủ đề để lập kế hoạch tuần; lựa chọn các hoạt động phù hợp với nội dung của chủ đề, phù hợp với trẻ và mang tính liên tục, liên kết với nhau.

2.2. Tổ chức thực hiện kế hoạch GD theo chủ đề

2.2.1. *Chuẩn bị*: - Đồ dùng, đồ chơi, nguyên vật liệu... phục vụ cho trẻ trải nghiệm, khám phá chủ đề; - Tranh, ảnh, sách về chủ đề; - Thơ, truyện, bài hát phù hợp chủ đề.

Ví dụ: chủ đề *Thế giới động vật*, cần chuẩn bị: + Tranh ảnh, truyện tranh về động vật; + Mũ các con vật, đồ chơi các con vật; + Bài thơ, bài hát, câu chuyện về các con vật; + Các nguyên liệu: đất nặn, giấy vẽ, bút màu, vỏ hộp, hạt...

2.2.2. *Triển khai thực hiện chủ đề*:

- *Giới thiệu chủ đề*: + Trang trí lớp mang tính chất của chủ đề; + Trò chuyện, đàm thoại giúp trẻ nhớ lại những kiến thức liên quan chủ đề; + Kết hợp sử dụng vật thật, bài thơ, bài hát,... phù hợp với chủ đề để hướng trẻ đến chủ đề.

Ví dụ: Trò chuyện, gợi mở trẻ kể tên con vật trẻ biết và đưa ra tình huống kích thích trẻ tìm hiểu thêm những con vật trẻ chưa biết. Kết hợp sử dụng tranh ảnh, mô hình, con vật thật (con mèo, con gà...), bài hát “Con chim non”, thơ “Mèo đi câu cá”... Trưng bày đồ chơi về các con vật...

- *Khám phá chủ đề*: + Tổ chức các hoạt động theo nhóm nhỏ hoặc cả lớp nhằm kích thích trẻ trải nghiệm; + Các hoạt động tiến hành trong lớp hoặc ngoài trời.

Ví dụ: + Hoạt động đón trẻ: cho trẻ nói tên con vật yêu thích, thức ăn của con vật...; + Hoạt động ngoài trời: quan sát con chim bay trên trời, chơi trò chơi vận động chim bay về tổ; + Hoạt động học: Vẽ con vật sống trong rừng, kể chuyện “Ba chú lợn con”; + Hoạt động góc: góc đóng vai chơi phòng khám thú y, góc xây dựng chơi xây trại chăn nuôi gia súc,...; + Hoạt động chiều: ôn bài hát, nghe kể chuyện, chơi trò chơi về con vật.

- *Đóng chủ đề*: + Gợi mở trẻ trò chuyện, đọc thơ, hát, vẽ... về chủ đề; + Trẻ chia sẻ kiến thức liên quan đến chủ đề; + Gợi mở chủ đề mới.

DH TH ở trường MN thể hiện mối quan hệ hợp tác giữa cô giáo với trẻ, giữa trẻ với nhau, phù hợp với đặc điểm phát triển tâm - sinh lí, đặc biệt là nhu cầu và hứng thú của trẻ trong các hoạt động. Trong suốt thời gian trẻ tham gia hoạt động, cần duy trì tính hấp dẫn của nhiệm vụ, tạo cho trẻ có hứng thú, niềm say mê khám phá thế giới thông qua các trò chơi và các hoạt động tìm tòi, trải nghiệm. Như vậy, trẻ sẽ chủ động, tích cực tham gia vào các hoạt động, các tình huống của cuộc sống, qua đó làm phong phú thêm vốn kinh nghiệm của mình. GV và trẻ cùng tham gia vào việc hoạch định kế hoạch theo nhu cầu và sự phát triển của trẻ. Hình thức hoạt động của GV và của trẻ cũng cần đa dạng, thường xuyên làm việc với từng cá nhân trẻ, từng nhóm trẻ. Trẻ thực hiện nhiệm vụ theo sự hiểu biết và năng lực của bản thân trong hoạt động cá nhân cũng như trong nhóm. GV linh hoạt giải quyết các tình huống mới nảy sinh trong nhóm trẻ, giúp đỡ trẻ đúng lúc và phù hợp với khả năng của từng trẻ. Trẻ không bị áp đặt, được lựa chọn và tham gia các hoạt động theo hứng thú và nhu cầu của bản thân sẽ trở nên tích cực, chủ động hơn, dần dần biết đánh giá bản thân và người khác. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Bộ GD-ĐT (2009). *Chương trình Giáo dục Mầm non*.
- [2] Sở GD-ĐT tỉnh Bình Dương (2015). *Hướng dẫn tổ chức hoạt động giáo dục ở trường mầm non*.
- [3] Nguyễn Thị Hòa (2007). *Giáo trình giáo dục tích hợp ở bậc học mầm non*. NXB Đại học Sư phạm.
- [4] Nguyễn Thị Hòa (2009). *Giáo dục học mầm non*. NXB Đại học Sư phạm.
- [5] Nguyễn Như Ý (1998). *Từ điển tiếng Việt thông dụng*. NXB Giáo dục.